

Muzeum jako jedno z netradičních míst edukace na cestě k osvojení cizího jazyka

(průvodce studiem)

PhDr. Ivona Dömischová, Ph.D.

Cílem tohoto textu je poukázat na možný potenciál muzea jako instituce, která v sobě skýtá velké výzvy pro výchovně vzdělávací proces. Po prostudování textu student/ka získá základní přehled o aktivitách, které v současné době muzea vyvíjejí směrem ke školám. Ukážeme muzeum jako aktivního tvůrce animačních programů pro školy.

V části nazvané „pro zájemce“ se více dozví o konkrétních edukačních programech, které slouží především jako inspirace jak pro odbornou, tak i laickou veřejnost. Naším cílem je ukázat, že i učitelé cizích jazyků mohou využít prostředí muzea pro svou výuku. Po prostudování textu si budou studenti schopni uvědomit si důležitost muzea v rámci edukačního procesu a kriticky na něj nahlížet.

ÚVOD

Současné vzdělávání, tak jak je legislativně zakotveno ve strategických dokumentech: *Národním programu rozvoje vzdělávání*, tzv. Bílá kniha (2001), dále v zákonu č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (tzv. *Školský zákon*), přináší nové strategie vzdělávání zdůrazňující především rozvoj klíčových kompetencí. *Rámcové vzdělávací programy* pro jednotlivé etapy vzdělávání pak specifikují jejich jednotlivé úrovně, vymezují také vzdělávací obsah a očekávané výstupy včetně učiva. Národní program vzdělávání vymezuje počáteční vzdělávání jako celek. RVP vymezují závazné rámce vzdělávání pro jeho jednotlivé etapy – předškolní, základní a střední vzdělávání. Školní úroveň představují školní vzdělávací programy (dále jen ŠVP), podle nichž se uskutečňuje vzdělávání na jednotlivých školách (RVP ZV, 2017, s. 5). Setkáváme se s variabilnější organizací výukového procesu, učitelé si volí svobodně metody a formy práce. Výchovně vzdělávací proces se individualizuje, učení probíhá nejen v rámci vzdělávacích institucí, ale na významu získává i učení celoživotní. Proces, při němž dochází k nějakému druhu učení, nazývá odborná literatura procesem edukačním.

V obecné pedagogice a didaktice se výraz edukace používá jako synonymum termínu „vzdělávání“. (Průcha, Waltrová, Mareš, 2003, s. 53). To můžeme rozdělit do tří základních skupin: jako tzv. vzdělávání formální, neformální a informální. Formální vzdělávání se

Podpora moderních trendů ve vzdělávání v pregraduální přípravě budoucích pedagogických pracovníků na Univerzitě Palackého v Olomouci

uskutečňuje ve vzdělávacích institucích, ve školách, je řízeno, legislativně ukotveno, probíhá v pevně stanovených časech, dělí se podle stupňů a typů škol. Neformální vzdělávání chápe Průcha, Walterová a Mareš (1995, s. 129-130) jako organizované, systematické vzdělávání, realizované mimo formální vzdělávací systém a je organizováno institucemi jako jsou např. muzea, galerie, jazykové školy apod. U informálního vzdělávání se jedná o celoživotní, neorganizované, nesystematické a institucionálně nekoordinované vzdělávání, které si každý jedinec určuje a reguluje sám. Může se jednat jednak o krátkodobé volnočasové aktivity, ale i aktivity v rámci celoživotního vzdělávání a učení. Vyjdeme-li z výše uvedených dělení vzdělávání, pak budeme muzeum považovat za instituci, kde probíhá neformální vzdělávání, za instituci, která rovněž edukačně působí na své návštěvníky, nejen žáky či studenty.

MUZEUM

Muzeum je často vnímáno především jako instituce, která se primárně orientuje na zprostředkování kulturně historické dědictví regionu, země, střeží odkaz minulosti. Profesionální etický kodex muzeí ICOM (2006, s. 17-25) definuje muzeum a jeho poslání následovně: *Posláním muzea je získávat, uchovávat a zhodnocovat sbírky a přispívat tak k uchování přírodního, kulturního a vědeckého dědictví. Jeho sbírky jsou významným veřejným dědictvím, z pohledu zákona zaujímají zvláštní postavení a jsou chráněny mezinárodním právem. Muzea jsou stálé nevýdělečné instituce ve službách společnosti a jejího rozvoje, otevřené veřejnosti, které získávají, uchovávají, zprostředkují a vystavují hmotné i nehmotné doklady o člověku a jeho prostředí za účelem studia, výchovy, vzdělávání a potěšení.* Souhlasíme se Žalmanem (1995, s. 15), že dobrá práce muzeí vyplývající z jejich poslání, čerpající ze znalosti problémů, které tento svět trápí, a z nápadů, jak využít sbírek pro lepší pochopení těchto problémů, je sama o sobě výchovou, v podstatě se zaručenými výsledky.

MUZEUM JAKO MÍSTO EDUKACE

Stále více muzeí si do svého portfolia zařazuje edukační činnost. Ačkoli se jedná o aktuální téma, problematika muzea jako edukačního prostředí není v odborné literatuře ničím novým. Již v roce 1826 proběhlo první vyučování pro školní třídy na půdě muzea. Jednalo se o Senckenberg Museum ve Frankfurtu nad Mohanem (Jůva, 1994).

Právě spolupráce se školou umožňuje muzeu stát se prostředím, kde žáci mají možnost odbourat pocity, které zažívají ve škole, a to orientaci na výkon, která u mnohých z nich vyvolává strach, trému či nedostatek sebedůvěry.

Naopak prostředí muzea nabízí žákům možnost emocionálního prožitku, jako je např. radost z objevování nových věcí, zvědavost apod. Moderní pedagogika stále více doceluje pedagogický princip emocionálnosti, jímž rozumíme požadavek probouzet v pedagogickém

Podpora moderních trendů ve vzdělávání v pregraduální přípravě budoucích pedagogických pracovníků na Univerzitě Palackého v Olomouci

procesu také citové prožitky účastníků, opírat se o ně a udržovat stále radostnou tvůrčí pracovní atmosféru. (Jůva, 1989, s. 19)

Muzejní edukace je prostředkem nejen vnímání, ale i pochopení jevů, souvislostí a zákonitostí dnešního světa. Svět minulosti tak propojují se světem budoucnosti.

Prostředí muzeí a galerií, jejich regionálních a specializovaných sbírek zmiňuje i *Rámcový vzdělávací program* (RVP ZV, 2017, s. 43) např. v souvislosti s tematickým okruhem Lidé a čas, který je součástí vzdělávacího oboru Člověk a jeho svět. Jeho podstatou je vyvolat u žáků zájem o minulost, o kulturní bohatství regionu i celé země. Za důležitou součást je považována skutečnost, aby se žáci učili samostatně vyhledávat, získávat a zkoumat informace z dostupných zdrojů, aby mohli společně navštěvovat památky, sbírky muzeí, veřejnou knihovnu atd.

Muzea jsou ke spolupráci s jinými institucemi nabádána i Etickým kodexem (2006, s. 12-13): Muzejní pracovníci si musí uvědomit nutnost spolupráce a součinnosti mezi institucemi, které mají stejné zájmy a způsoby práce, a musí k nim přispívat. To platí především pro univerzitní pracoviště a pro některé veřejné instituce. Významným úkolem muzeí je rozvíjet svou výchovně-vzdělávací úlohu a působit na co nejširší vrstvy obyvatelstva, na jehož území vykonávají svou činnost. Nedílnou součástí této výchovně-vzdělávací role je součinnost s touto komunitou a péče o její přírodní a kulturní dědictví.

EDUKAČNÍ A VÝCHOVNĚ VZDĚLÁVACÍ ČINNOST

V procesu edukace se muzea stávají aktivním účastníkem výchovně vzdělávacího procesu. Spolupracují se školami, podílejí se na tvorbě edukačních programů, které výuku doplňují, obohacují a jsou inspirací pro pedagogy samotné. Edukační programy umožňují z hlediska didaktického zpracování učiva svobodnou volbu uchopení jakéhokoli tématu, jakýmkoli způsobem, v jakémkoli čase. Pedagogové je využívají převážně v oblasti motivace žáků. Jejich prostřednictvím chtějí docílit zvýšení zájmu o věci nové, netradiční, ve snaze rozvíjet jejich přirozenou zvědavost a naučit je vnímat věci a jevy komplexně. Nenásilným způsobem tak dochází k prohlubování jejich hodnotové orientace.

Některé programy jsou lektorované, pod vedením zkušených muzejních pedagogů. Tito si připravují tematicky zaměřené workshopy, kreativní tvořivé dílny, či jen odborně zaměřené prohlídky stálých expozic nebo krátkodobých výstav. Měly by vždy odpovídat vymezeným obsahovým kritériím podle *Rámcového vzdělávacího programu* pro daný typ vzdělávací instituce (např. *Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání*, *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání*, *Rámcový vzdělávací program pro gymnázia*).

Pro učitele z praxe jsou hlavním zdrojem informací anotace programů. Poskytují informace o obsahové náplni animace, o cílové skupině, pro které je určena, o délce trvání apod. Každé muzeum si anotace svých programů vytváří samo a zveřejňuje je převážně na svých webových stránkách.

Podpora moderních trendů ve vzdělávání v pregraduální přípravě budoucích pedagogických pracovníků na Univerzitě Palackého v Olomouci

Někteří pedagogové z praxe argumentují nemožností návštěvy muzea, které disponuje zpracovanými edukačními programy pro školy. I tato překážka nemusí znamenat nemožnost zakomponovat sbírkové fondy muzea či ... do samotné výuky.

Pokud se pedagogové z praxe rozhodnou pro účast na některé z animací, měli by respektovat pravidla, která vymezuje Gerhild Heuer-Pyková (1986, s. 7-12).

Důraz je kladen na skutečnost, aby pedagog dodržel adekvátně všechny následující fáze:

1. přípravu návštěvy muzea v rámci školního vyučování při respektování organizačních i obsahových hledisek,
2. vlastní návštěvu v muzeu,
3. zhodnocení celé akce, které se může provést podle místních podmínek částečně již v samotném muzeu, nebo v navazující školní výuce, kde žáci mohou ještě jednou společně vylíčit svůj celkový zážitek z návštěvy muzea, zaměřit se na obtíže a v následujících vyučovacích hodinách učivo prohloubit, podle charakteru návštěvy muzea je vhodné např. připravit referát pro paralelní třídu a do něho zahrnout fotografie, skici, tabule s hesly apod.

Podle našeho názoru je bod 1 plně v kompetenci pedagoga samotného, u bodu 2 se pedagog stává spíše pasivnější součástí edukačního programu, u bodu 3 může zhodnocení provést jak animátor přímo v muzeu, tak i pedagog, následně ve výuce, popřípadě oba dva nezávisle na sobě.

PRO ZÁJEMCE:

Pokud se chcete více dozvědět o možnostech propojení školy a muzejních a galerijních institucí, nových metodických postupech a také nově chystaných projektech v oblasti propojení školy a muzeí, prostudujte si např. stránky Moravského zemského muzea v Brně, při kterém bylo v roce 2004 zřízeno *Metodické centrum muzejní pedagogiky* jako jedno z center zřízených Ministerstvem kultury ČR. Jde o pracoviště, které si klade za cíl metodicky působit v oblasti výchovy a vzdělávání dětí, mládeže i veřejnosti v rámci celoživotního učení. Hlavní náplní je zkoumání všech aspektů využívání muzeí a v nich uchovávaných sbírek pro vzdělávání a výchovu veřejnosti, poskytování metodiky, odborných konzultací a oborového vzdělávání pracovníků muzeí a muzejní veřejnosti.

Odkaz: <http://www.mcmp.cz/>

Podpora moderních trendů ve vzdělávání v pregraduální přípravě budoucích pedagogických pracovníků na Univerzitě Palackého v Olomouci

PŘÍKLADY DOBRÉ PRAXE

Na stránkách objevíte i mnoho příkladů dobré praxe, které jsou rozděleny podle tematických oblastí: historické, technické, přírodovědné, umělecké a víceoborové.

Za zmínku stojí také rozlišení na jednotlivé cílové skupiny: děti předškolního věku, děti a mládež, dospělí, senioři, rodina a handicapovaní.

ÚKOL č. 1.

Pod níže uvedeným odkazem naleznete konkrétní dobrovolných edukačních programů, které slouží veřejnosti především jako inspirace.

Vaším úkolem bude seřadit jednotlivé programy podle jejich zaměření do skupin tak, aby odpovídali jednotlivým vzdělávacím oblastem Rámcového vzdělávacího programu (dále jen RVP) pro předškolní vzdělávání, RVP pro základní vzdělávání či RVP pro gymnázia.

Jazyk a jazyková komunikace (Český jazyk a literatura, Cizí jazyk, Další cizí jazyk)

Matematika a její aplikace (Matematika a její aplikace)

Informační a komunikační technologie (Informační a komunikační technologie)

Člověk a jeho svět (Člověk a jeho svět)

Člověk a společnost (Dějepis, Výchova k občanství)

Člověk a příroda (Fyzika, Chemie, Přírodopis, Zeměpis)

Umění a kultura (Hudební výchova, Výtvarná výchova)

Člověk a zdraví (Výchova ke zdraví, Tělesná výchova)

Člověk a svět práce (Člověk a svět práce)

Odkaz: www.mcmp.cz/vzdelavani/priklady-dobre-praxe/

ÚKOL č. 2

Pokuste se vytvořit váš vlastní edukační program pro žáky 2. stupně základní školy, který by byl zaměřen na zprostředkování společné česko-německé minulosti.

Jako inspirace vám může posloužit např. publikace: FULKOVÁ, M., HAJDUŠKOVÁ, L., SEHNALÍKOVÁ, V.: *Muzejní a galerijní edukace. Vlastní cestou k umění*. Vzdělávací programy Uměleckoprůmyslového musea v Praze a Galerie Rudolfinum v roce 2011. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta, 2012, Praha: Uměleckoprůmyslové museum v Praze, 2012. ISBN 978-80-7290-535-5 (Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta), ISBN 978-80-7101-111-8 (Uměleckoprůmyslové museum v Praze).

Podpora moderních trendů ve vzdělávání v pregraduální přípravě budoucích pedagogických pracovníků na Univerzitě Palackého v Olomouci

VÝUKA CIZÍHO JAZYKA

V následující kapitole se zaměříme na výuku cizích jazyků v době základního vzdělávání. V RVP ZV (2017) jsou cizí jazyky součástí vzdělávací oblasti *Jazyk a jazyková komunikace*, v rámci níž jsou dále rozděleny na *Cizí jazyk* a *Další cizí jazyk*. Výuka cizího jazyka se neomezuje pouze na získávání základních znalostí v oblasti lingvistiky, sociolingvistiky, ale souvisí také se získáváním povědomí o sociokulturním prostředí, odlišnostech, způsobu života, tradicích a zvyklostech odlišných kultur.

Cizí jazyk a Další cizí jazyk tak přispívají k chápání a objevování skutečností, které přesahují oblast zkušeností zprostředkovaných mateřským jazykem. Osvojování cizích jazyků pomáhá snižovat jazykové bariéry, a přispívá tak ke zvýšení mobility jednotlivců jak v jejich osobním životě, tak v dalším studiu a v budoucím pracovním uplatnění. (RVP ZV, 2017, s. 16-25)

MUZEUM JAKO ZDROJ INSPIRACE PRO VÝUKU NĚMECKÉHO JAZYKA

Pro učitele cizích jazyků nabízí muzea celou řadu možností k realizaci vzdělávacích aktivit. Stálé expozice či výstavy mohou rozšířit témata jednotlivých hodin. Mohou také posloužit ke zvýšení motivovanosti žáků a studentů k dalšímu vzdělávání, a také ke zvyšování jejich jazykových kompetencí. Před návštěvou muzea by měl každý pedagog nejprve sám vyhodnotit tematické zaměření muzea. Troufáme si však tvrdit, že téměř v každém muzeu (jedná-li se zejména o muzeum historické) nalezneme stopy německého jazyka. Dvojjazyčnost má na našem území svou letitou tradici vzhledem ke společné česko-německé minulosti.

Právě prostředí muzea nám historickou dvojjazyčnost v mnohých případech velmi demonstrativně deklaruje (např. obrázek č. 1: Pohlednice Olomouce s německým textem z roku 1898 a obrázek č. 2: Mapa znázorňující území, kde v roce 1910 převažoval německý jazyk.

Obrázek č. 1

Podpora moderních trendů ve vzdělávání v pregraduální přípravě budoucích pedagogických pracovníků na Univerzitě Palackého v Olomouci

Nalezené pohlednice může učitel německého jazyka aktivně využít ve své výuce, např. jako součást nově vytvořených pracovních listů, může je použít jako doprovodné materiály k výuce lingvoreálií německy mluvících zemí.

Obrázek č. 2

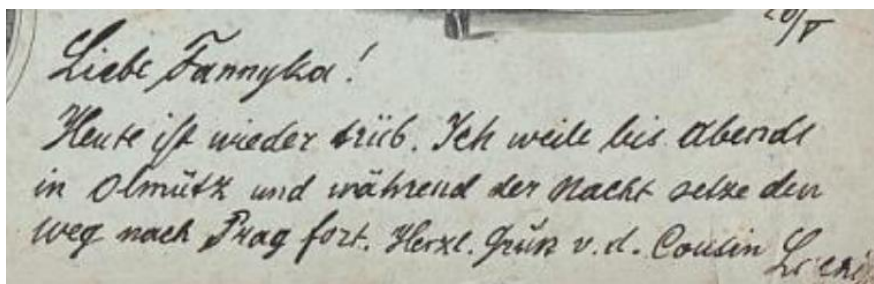
Učitel německého jazyka může využít stálých sbírkových fondů jednotlivých regionálních muzeí, přitom není důležité, zda se jedná o muzeum vlastivědné, technické, či historické.

Pro práci s textem lze využít taktéž pohlednice z roku 1898 (obrázek č. 3)

Obrázek č. 3

Podpora moderních trendů ve vzdělávání v pregraduální přípravě budoucích pedagogických pracovníků na Univerzitě Palackého v Olomouci

ÚKOL: Přeložte text na pohlednici do českého jazyka!

Obrázek č. 4

ÚKOL č. 3: Všimněte si na pohlednici německého označení města Olomouc (obrázek č. 4). Pokuste se najít německé ekvivalenty českých měst, které jsou zaznamenány na mapě (obrázek č. 5).

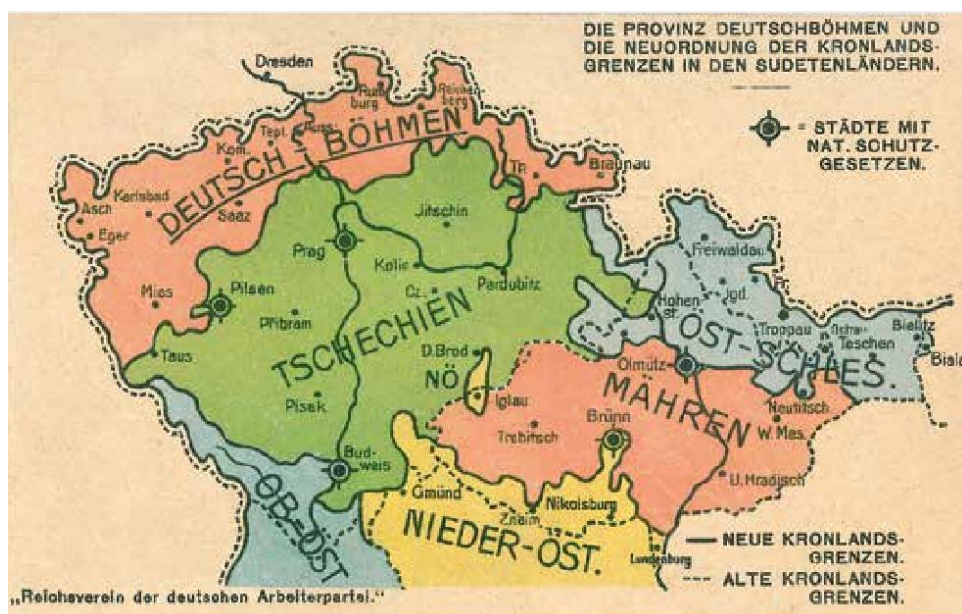

Obrázek č. 5

Podpora moderních trendů ve vzdělávání v pregraduální přípravě budoucích pedagogických pracovníků na Univerzitě Palackého v Olomouci

ÚKOL č. 4: Najděte na internetu jiná německá označení českých měst a zaznačte je do slepé mapy.

V současné době se díky moderním technologiím, a především díky digitalizaci otevírá pedagogům možnost pracovat i s elektronickou podobou dokumentů, které ještě do nedávné doby byly k nalezení pouze v archivech, muzeích či knihovnách. Důkazem jsou tzv. mapové pohlednice.

Obrázek č. 6

PRO ZÁJEMCE informace k mapové pohlednici č. 5

Ještě v době trvání Rakousko-Uherska, v roce 1915, navrhli představitelé německého obyvatelstva zrušení většiny historických korunních zemí, tedy i Čech, Moravy a Slezska. Jejich území mělo být rozděleno do šesti nových správních celků, které by takřka nezohledňovaly zemské hranice a jižní z nich by již byly součástí rakouských správních celků. To by vedlo k úplné centralizaci, ke zcela výsadnímu postavení Němců v českých zemích a nakonec k poněmčení celého prostoru. K propagaci těchto myšlenek byla vydána předložená mapová pohlednice. (Československo a Česko na mapových pohlednicích, 2016, s. 4)

Podpora moderních trendů ve vzdělávání v pregraduální přípravě budoucích pedagogických pracovníků na Univerzitě Palackého v Olomouci

ZÁKLADNÍ LITERATURA

FULKOVÁ, M., HAJDUŠKOVÁ, L., SEHNALÍKOVÁ, V.: *Muzejní a galerijní edukace. Vlastní cestou k umění*. Vzdělávací programy Uměleckoprůmyslového musea v Praze a Galerie Rudolfinum v roce 2011. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta, 2012, Praha: Uměleckoprůmyslové museum v Praze, 2012. ISBN 978-80-7290-535-5 (Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta), ISBN 978-80-7101-111-8 (Uměleckoprůmyslové museum v Praze).

HEUER-PYKA, Gerhild. 1986. Museumspädagogik - Überlegungen zur Durchführung von Museumsbesuchen mit Schulklassen. In *Anregungen und Informationen für die Schule*. Heft 44: Museum und Schule. Schüler entdecken unsere Museen. Lütjensee, Paul Albrecht Verlag. s. 7-12.

JŮVA, Vladimír. 1989. *Principy, formy a metody mimoškolní výchovy a vzdělávání*. Brno: Krajské kulturní středisko. 45 s. ISBN 80-85-027-01-1.

JŮVA, Vladimír. 1994. Vývoj německé muzeopedagogiky. Brno: Paido. ISBN 80-91737-2-1. 159 s.

KOTÁSEK, Jiří, ed. et al. *Národní program rozvoje vzdělávání v České republice: Bílá kniha*. [Praha]: Tauris, 2001. 98 s. ISBN 80-211-0372-8.

Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání. Vyd. 1. Výzkumný ústav pedagogický. Stařeč: Infra. Praha, 2004, ©2005. 113 s. ISBN 80-86666-24-7.

ŽALMAN, Jiří. 1995. Krize výchovy a muzea. In SEITLOVÁ, P., TLACHOVÁ, K. *Děti, mládež ... a muzea?* Brno: moravské zemské muzeum, s. 11-18. ISBN 80-7028-074-3.

Československo a Česko na mapových pohlednicích. Československý a Český stát ve 20. a 21. století. Vydal Český úřad zeměměřický a katastrální, 2016. ISBN 978-80-86918-76-1.
https://www.praha22.cz/evt_file.php?file=5836

ZDROJE OBRAZOVÉHO MATERIÁLU

Obrázek č. 1: <http://www.fotohistorie.cz/Olomoucky/Olomouc/Olomouc/Default.aspx>

Obrázek č. 2: <https://cs.wikipedia.org/wiki/Němčina>

Obrázek č. 3: <http://www.fotohistorie.cz/Olomoucky/Olomouc/Olomouc/Default.aspx>

Podpora moderních trendů ve vzdělávání v pregraduální přípravě budoucích pedagogických pracovníků na Univerzitě Palackého v Olomouci

Obrázek č. 4: <https://www.pofila.cz/archiv/174/1/okres-olomouc>

Obrázek č. 5: https://www.praha22.cz/evt_file.php?file=5836

Obrázek č. 6: https://www.praha22.cz/evt_file.php?file=5836